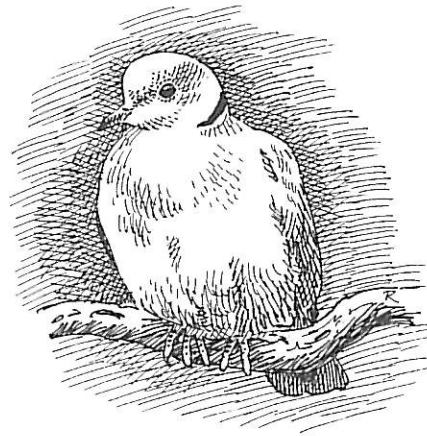

Tyrkerdue *Streptopelia decaocto*

Global utbredelse

Artens opprinnelige utbredelsesområde var begrenset til deler av Asia med India som kjerneområde. Herfra spredte den seg både østover og vestover. Den nådde trolig Midt-Østen på 1500-tallet, men man antar at introduksjon ved mennesker kan ha vært en medvirkende faktor i framrykkingen. Til Japan er tyrkerdua definitivt brakt av mennesker (Goodwin 1983). Rundt 1930 hekket den over store deler av Balkan og såvidt i Ungarn. Senere har den spredt seg utover i Europa, først i nordvestlig retning. Den nådde Østerrike 1938, Tyskland 1945, Danmark 1948, Frankrike 1950 og Island 1964. I løpet av 1970-årene etablerte arten seg i Spania, Portugal og Egypt, og spredningen foregår fortsatt, først og fremst i den europeiske delen av det tidligere Sovjet. Nylig har den også nådd Nord-Amerika. Årsakene til tyrkerduas eksplosjonsartede spredning er ikke tilstrekkelig klarlagt.

Norsk utbredelse og habitatvalg

Den første norske observasjonen var på Dovre i Oppland i juni 1949. De første hekkingene ble påvist i Moss og Oslo i 1952 (Ree 1984). På Vestlandet ble arten sett flere steder i 1954 (Holgensen 1955), og hekkforsøk og vellykket hekking ble konstatert i Stavanger hhv. i 1955 og 1958 (Holgensen 1962). I løpet av 1950-årene og de tre følgende tiår spredte tyrkerdua seg over det meste av landet. Den mest markante framrykkingen fant sted på 1960-tallet, da arten etablerte seg som rugefugl over store deler av Sør-Norge og nordover til Nordland. Koloniseringen av Trøndelag og Nordland fant sted i siste halvdel av dette tiåret. Den videre spredningen i Nord-Norge gikk ikke like hurtig. Arten hekket trolig i Troms alt på 1970-tallet, men det første konkrete rugefunnet her ble gjort i Tromsø i 1980. Etter to strenge vintre på midten av 1980-tallet forsvant mesteparten av fuglene i Troms, men enkeltindivider og små forekomster er observert senere uten at reproduksjon er dokumentert. Også i Finnmark dukket det opp en del tyrkerduer i løpet av 1970-årene, men hekking ble aldri påvist. Den er ikke observert her etter 1984 (Ree 1991).

Tyrkerdua er en utpreget kulturfugl, og hekker i vår verdensdel i hager, parker og gravlundene i byer og tettsteder, dessuten ved gårdsbruk. Telefonstolper, ledninger, fjernsynsantennene, hustak og skorsteiner benyttes hyppig som hvilesteder. Sommerstid har den tilgang på mange typer frø, bær og urter, og den tar av og til bløtdyr og insekter. Også nærliggende kornåkre oppsøkes ofte.

Bestandsstørrelse og bestandsutvikling

De norske tyrkerduene hadde en bestandstopp på midten av 1970-tallet. Det er aldri foretatt noen landsomfattende bestandsundersøkelse, men med tanke på at det i 1974-75 var 6000-8000 par i Sverige, er det ikke urealistisk at den norske hekkebestanden på dette tidspunktet var på anslagsvis 2000-3000 par. Kort tid etter bestandstoppen gikk arten raskt tilbake i antall over mesteparten av landet. En av hovedårsakene kan ha vært de snørike og kalde vintrene vi

hadde på slutten av 1970-tallet, og lokale bestander ble redusert eller forsvant helt. Det er imidlertid ikke utenkelig at en eller flere ukjente faktorer tilknyttet tyrkerduas spredningsevne og tilpasning til nye leveområder kan ha virket inn på artens fluktuerende bestandsopptreden. I løpet av 1980-årene, og særlig de siste 4-5 år med snøfattige og milde vintre, er det registrert en svak bestandsbedring enkelte steder. Det fylket hvor arten har gått minst tilbake i antall er Rogaland. Etter kartleggingen av fylkets hekkefugler 1970-86 ble det konkludert med at tyrkerduebestanden var stabil eller i svak tilbakegang (Carlsson m.fl. 1988). De siste årene meldes det om stabile bestandsforhold i fylket. Totalbestanden i Norge i dag er på ca. 1000 par, hvorav en stor andel finnes i Rogaland.

På Voss dukket tyrkerdua opp i 1967, og mange reir ble funnet på begynnelsen av 1970-tallet. I 1979 var den nesten forsvunnet helt (Graue 1979), men arten er observert sporadisk i området gjennom 1980-årene og fram til 1991. I Trøndelag forsvant den fra flere lokaliteter på slutten av 1970-årene og gjennom 1980-tallet. I årene 1989-90 ble det innrapportert et fåtall observasjoner og kun ett hekkefunn i de to fylkene (Falkenberg 1990). I Bodø hekket det ca. 10 par allerede i 1967. Her finner vi landets nordligste stabile hekkebestand, med 25-30 par i 1992 (H. Misund pers. medd.). I 1981-83 hekket arten kun to andre steder i Nordland; ca. 10 par i Sandnessjøen og 6 par i Mo i Rana (Fagerli m.fl. 1987). I sistnevnte by ruger det fortsatt 5-6 par.

Hekkebiologi

Artens monotone kurrelydserie er karakteristisk, og hannene eksponerer seg da ofte med en særegen territorialflukt. Reiret er en enkel konstruksjon av kvister, plantestengler og røtter som plasseres i trær, busker og hekker, av og til også på bygninger. Hos oss har tyrkerduene 1-2 kull, av og til 3. Rekorden er fra Halden i 1969, da et par hadde 5 kull. De vanligvis 2 eggene legges i april-juli, rugetiden er 14-18 døgn og ungene flyr ut etter 17 døgn.

Tyrkerdua vinterstid

Arten er hos oss overveiende en standfugl. Om vinteren er den i langt større grad avhengig av hva den kan finne i menneskenes nærhet. I byene samler de seg gjerne nær kornlagre og fôringsplasser for andefugler og byduer, mens de i mer landlege strøk overlever på ulike typer husdyr- og fuglefôr. Tyrkerdua har vist seg å være svært hardfør, og tåler uten store problemer temperaturer ned mot 40 minusgrader. Den alvorligste faktoren om vinteren er utvilsomt store snømengder som hindrer mattilgangen, også på fôringsplasser.

Viggo Ree

Tyrkerdue *Streptopelia decaocto*

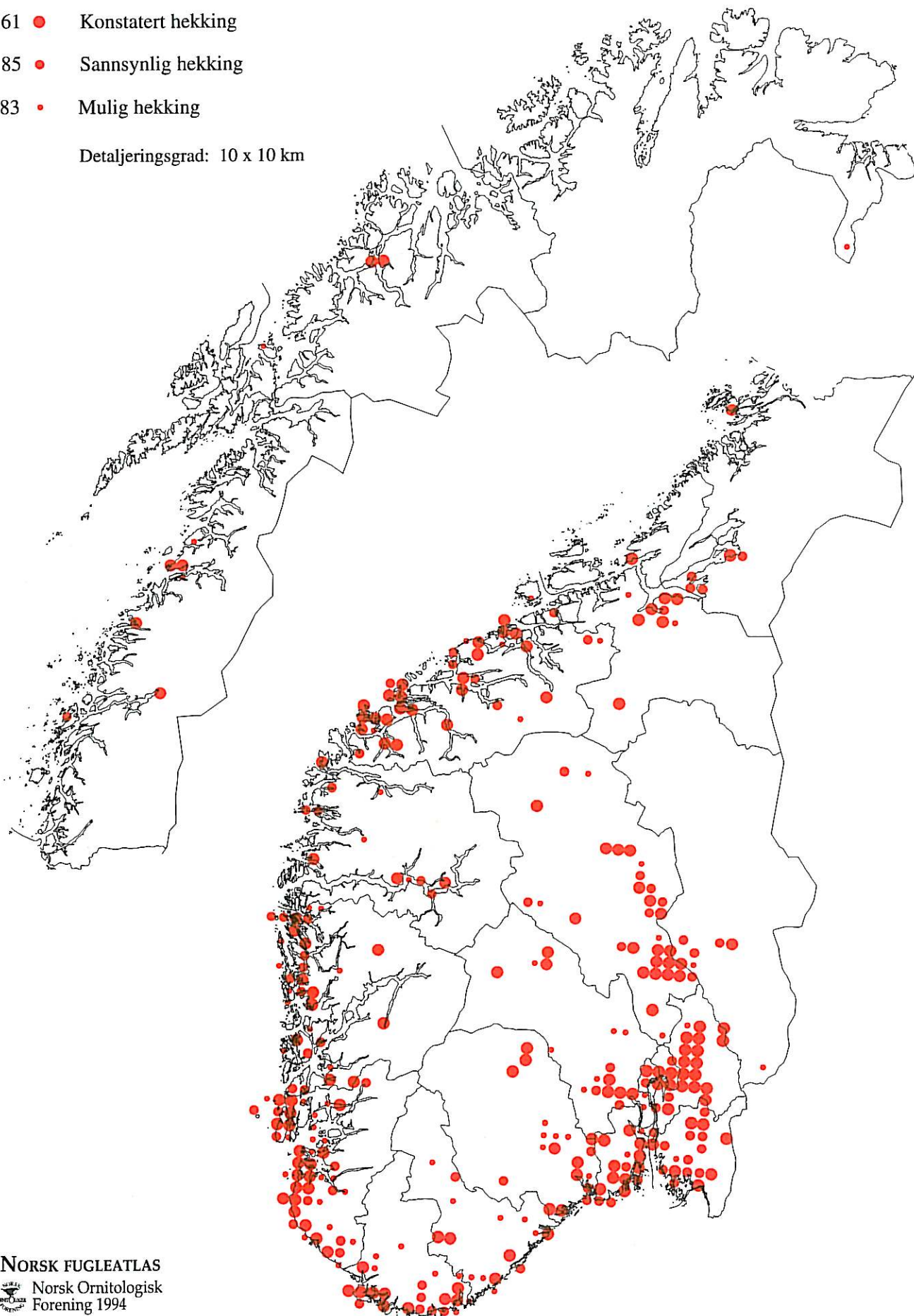

161 ● Konstatert hekking

85 ● Sannsynlig hekking

83 ● Mulig hekking

Detaljeringsgrad: 10 x 10 km

NORSK FUGLEATLAS
Norsk Ornitologisk
Forening 1994

